

Kristus og/eller Vandbæreren?

Et dokument fra Vatikanet behandler new age-religion

Af Thomas Ryan C.S.P.¹

Et kor af stemmer

Et dokument med titlen *Jesus Kristus, vandbæreren: En kristen refleksion over new age* blev offentliggjort på samme tid af fire kontorer i Vatikanet d. 3. februar 2003 som en 90 siders udgivelse, inklusive en gloseliste med udvalgte new age begreber.²

Der er et kor af stemmer i teksten, og de synger ikke alle i harmoni. Samtidig med at man hører den pastorale stemme, der søger "at gå i dialog med dem, som er påvirkede af new age tanker," hører man også den dogmatiske stemme, der svarer dem, der spørger, om det er muligt at tro på både Kristus og Vandbæreren, at "det i høj grad er et spørgsmål om enten eller." Selv om tonen er dialogisk og pastoral, er indholdet et produkt af en truffen afgørelse.

I begyndelsen hedder det, at "det vil være uklogt og usandt at sige, at alt der er forbundet med new age er godt, eller at alt, der vedrører bevægelsen er dårligt." Henimod slutningen erklæres det, at "den gnostiske karakter af denne bevægelse kalder os til at dømme den i dens helhed. Fra den kristne tros synspunkt, er det ikke muligt at isolere nogle elementer af new age religiøsitet som værende acceptable for kristne, mens man afviser andre." Kort derefter udtrykkes det synspunkt, at "paven i denne kulturelle strømning anerkender nogle positive aspekter, såsom en søgen efter mening med livet, en ny økologisk bevidsthed og ønsket om at bevæge sig ud over en kold rationalistisk religion." Mange stemmer!

Et foreløbigt dokument

Arbejdsgruppen for nyreligiøse bevægelser som er ansvarlig for denne refleksion, producerede i 1986 et dokument med titlen *Sekter og nyreligiøse bevægelser*. Det pavelige sekretariat for kultur, det pavelige sekretariat for interreligiøs dialog, det pavelige sekretariat for de kristnes enhed og Kongregationen for troens udbredelse er involverede i det fortsatte samarbejde.

Troslærekongregationen gav også sit besyv med.

De fire kontorer erkender uden tvivl de ujævne takter i teksten, hvilket måske er grunden til, at de har udgivet den som et foreløbigt dokument, hvis erklærede mål, er "at hjælpe katolikker med at finde en nøgle til forstå de basale principper bag new age tankegangen, for at de dermed kan foretage en bedømmelse på kristent grundlag."

---

¹ Thomas Ryan er paulistpræst i New York og leder kongregationens nordamerikanske afdeling for økumeniske og interreligiøse relationer. Hans artikel "Christ and/or Aquarius?" er oversat af Dorthe Enger ("Republished with permission from America and americamagazine.org, March 24, 2003. Copyright America Press, Inc. 2003. All rights reserved.")

² Dokumentet, der er meget omfattende, kan læses eller downloades i en engelsk udgave ved at [klikke her](#)

Dette er ikke et let projekt. Fænomenet new age er uafgrænset: der er tale om en uorganiseret gruppe af mennesker, som i det store og hele aldrig mødes, en samling ideer som ikke udtrykkes med den doktrinære klarhed, som findes i de etablerede religioner og en forskelligartet række af aktiviteter.

På trods af disse handicaps anslår koret nogle strenge, der giver genklang og et ægte positivt bidrag til dets erklærede mål, som er at opmuntre til bevidst stillingtagen. Her er nogle af de punkter, som er mest værd at bide mærke i.

Kritik af new age

Dokumentet pointerer, at adskillelsen mellem godt og ondt er uklar i new age. "Menneskelige handlinger er frugten af enten oplysning eller uvidenhed. Derfor kan vi ikke fordømme nogen, og ingen har brug for tilgivelse ... der er ingen synd; kun ufuldstændig viden."

I den søgen efter helhed, der kendetegner new age, er der en tendens til at udradere alle former for "dualisme" – mellem skaber og skabning, menneske og natur, ånd og materie, mandligt og kvindeligt, jord og kosmos. "Det andet" må vige pladsen for det "transpersonlige". New age tankegang involverer også "en fundamental tro på menneskets fuldkommengørelse gennem et bredt spektrum af teknikker og terapier", i modsætning til det kristne syn på samarbejdet med himmelsk nåde. I overensstemmelse hermed er forståelsen for reinkarnation ikke i overensstemmelse med østens religioner (det vil sige reinkarnation som en smertelig renselsesproces), men den vestlige version af en gradvis opstigning henimod den perfekte udvikling af ens potentiale.

Dokumentet noterer, at en "implicit panteisme" er på færde i new age tankegangen, idet det at blive helliggjort grundlæggende betyder erkendelsen af og accepten af, at vi er guddommelige, i modsætning til den kristne forståelse af guddommeliggørelse som værende mulig kun ved hjælp af Guds frie nådegave, der arbejder i os – forening set som kommunion, som enhed i fællesskab. "Der er intet behov for en åbenbaring eller frelse udefra," observerer dokumentet, "men simpelthen et behov for at erfare den iboende frelse ved at beherske psyko-fysiske teknikker, der fører til oplysning."

Der er ganske vist tale om Gud i new age (som en upersonlig energi, immanent i den verden, med hvilken den indgår i kosmisk symbiose), men det er ikke en personlig gud. Der er tale om Kristus (en, der har opnået en tilstand af guddommelig bevidsthed om hans eller hendes kristusnatur), men der refereres ikke til Jesus af Nazareth som den eneste Kristus.

Spiritualitet i new age betyder at "erfare bevidsthedstilstande domineret af en følelse af harmoni og sammensmeltning med helheden, så mystik betyder ikke dét at møde den transcendent Gud i kærlighedens fylde... men dét at opleve en euforisk enhed med universet." Hvor meget bidrager de aktiviteter, som disse mennesker er involverede i, spørger dokumentet, til det fælles bedste? "Det spørgsmål, der må stilles er, om disse aktiviteter fremhæver selvet eller solidariteten, ikke kun med hvaler, træer eller ligesindede, men med hele skaberværket inklusive hele menneskeheden."

Omsorg for omverdenen, generelt set, hilses velkomment som et kærkomment tegn på en nyfunden bekymring for, hvad Gud har givet os, men en "dybdeøkologi", som ser kosmos gennemstrømmet af en himmelsk sjæl eller ånd, genrejser panteismens spøgelse.

"Hvad der virkelig er nyt," erklærer dokumentet, "er at new age er en bevidst søgen efter et alternativ til den vestlige kultur og dens jødisk-kristne rødder."

Skelnen mellem metode og formål

Når man læser disse udsagn, er det vigtigt at huske, at der ikke er nogen identificerbar organisation, der hedder new age. Næsten parallelt til Vatikanets fornægtelse af modernismen tidligt i det 20. århundrede er disse pointer også udledt af forskellige strømninger, som er i løs forbindelse med hinanden, og oplystningen af dem kan forlede én til at tro, at der er mere realitet og sammenhæng i bevægelsen, end der egentlig er. Når det så er sagt, er tonen i dette dokument meget forskellig fra erklæringen *Lamentabili* og encyklikaen *Pascendi*, der fordømte modernismen på en måde som undlod at udtrykke klare distinktioner. Refleksionerne i dette dokument tilbydes som en hjælp til at skelne for dem, der – motiveret af et ønske om at opnå større livsfylde – udforsker nutidig religiøsitet for at få en god referenceramme. Der er helt klart tale om en opfordring til kristne om at åbne deres egen skatkiste og blive mere bekendte med de rigdomme, den indeholder. "At lægge vægt på, hvad der mangler i andre tilgange, bør ikke være hovedprioriteten," siger dokumentet. "Det er snarere et spørgsmål om hele tiden at genbesøge kilderne til vores egen tro, således at vi kan tilbyde en god og lodig præsentation af det kristne budskab."

Dokumentet nævner zen og yoga som "traditioner, der flyder ind i new age", og beskriver zen, yoga og transcendental meditation som "førende til en erfaring af selvrealisering og oplysning." Mens new age ikke har tøvet med at benytte sig af disse religiøse metoder, vil de yogiske og buddhistiske traditioner, som går forud for og står uden for new age bevægelsen, have kritiske kommentarer til f.eks. kommercialiseringen af deres traditioner i new age regi med dens selvcentrerede formål. Disse bevidsthedsdiscipliner kan således for nogle tage farve af en new age læggen vægt på "selvets kraft" over for "kraften af det andet" eksemplificeret ved, at man stoler på ens egen koncentration og bevidsthed for at bevæge egoet mod en dybere identitet.

Som dokumentet antyder, påhviler det kristne, der arbejder med zen og yoga, at tilpasse deres praksis til en kristen forståelse. Den forståelse der udmærker den kristne tilgang til en åndelig praksis eller metode, er ikke en, der vil opnå forening med Gud gennem egen anstrengelse. Gennem øvelse vil man blive i stand til at skaffe den åbning, hvor Guds nåde effektivt kan træde ind og udføre det helende, forvandlende og forenende arbejde. Udslaggivende for, hvad der er kristen praksis, er ikke metoden i sig selv, men derimod dens formål. Hvis formålet med at tilegne sig en bestemt åndelig praksis er at uddybe ens bevidsthed om Kristus, så er den kristen. Hvis dette ikke er ens hensigt, så mister selv læsningen af Biblen autenticitet.

Her er der mulighed for dialog, og den blødere, pastorale tone i dokumentet udmærker sig ved at minde kristne om sammenhængen og dynamikken i kristen bøn. I vores dialog med andre religioner i dag, må vi samtidig ydmygt acceptere den visdom, som nu er tilgængelig for os fra bestemte østlige religioner, især med hensyn til kroppen. Kristen tro har muligvis den højest udviklede teologi af alle religioner i forbindelse med kroppen, men den har også et de laveste niveauer, hvad angår praksis. Fokuseret opmærksomhed på østlige åndelige praktikker kan være til stor hjælp til et fuldt levet kristent liv. De kan også udgøre en udfordring i forbindelse med den sekularisering af legemet, som dominerer i vestlig videnskab og kulturelt liv.

Til genovervejelse

Et "foreløbigt" dokument som dette, indbyder til diskussion og erkender, at yderligere nuancering er mulig. Her er nogle punkter, som jeg håber, at *Arbejdsgruppen for nyreligiøse bevægelser* vil genoverveje.

Der refereres til gnosticisme som en kilde til new age tankegang. Som en dualistisk religiøs bevægelse der kom til syne i det andet århundrede, præsenterede gnosticismen frelse som et resultat af en frigørelse af de åndelige elementer fra en ond fysisk omverden. Det er svært at se, på hvilken måde dette er sandt i forbindelse med new age, hvis konsekvente tendens, som Vatikanteksten gentagne

gange noterer, er at overvinde al slags dualisme, idet den fryder sig over vores fysiske væren for derigennem at smelte sammen med den materielle verden. Måske passer tekstens referencer til gnosticisme snarere på den gnostiske dyrkelse af et privilegeret kendskab til Gud og på menneskets skæbne, der ses som formidlet gennem hemmelige traditioner og åbenbaringer. Der er behov for større afklaring.

12 Trins programmet³ er på listen over en bred vifte af praktikker, som new age hævdes at inkludere i dens markedsføring. Dokumentet erkender senere, at nogle praktikker ukorrekt henføres under new age og ikke i virkeligheden er forbundne med bevægelsens verdensbillede. "Dette bidrager til forvirringen" er konklusionen. Inkluderingen af 12 Trins programmet i dokumentet er et eksempel på dette. De 12 Trin, der i vide kredse regnes for at være amerikansk spiritualitets gave til verdens spiritualitet, anses generelt for at være i overensstemmelse med paulinsk og augustinsk spiritualitet: en erkendelse af ens hjælpeløshed uden for nåden, moralsk regnskabsaflæggelse, en søgen efter tilgivelse for begået uret og anerkendelse af en transcendent magt.

Der gøres også kort proces med den kristne kontemplative og mystiske tradition adskillige steder i teksten. Kristen bøn, argumenteres der, er ikke en øvelse i stilhed. Talløse ordensfolk, såvel som det nu verdensomspændende netværk af mediterende i Dom John Main O.S.B.'s meditationsgrupper eller i Thomas Keating O.C.S.O.'s bønsgupper vil blive overraskede over at høre dette. Genopdagelsen af den kontemplative tradition i kristen bønsliv som en fødselsret for alle døbte har været en af de store nådegaver i vores tid og er spredt som en steppebrand over hele verden. Man har ret til at spørge, hvorfor vidnes der ikke om den vidunderligt rige kristne apofatiske tradition?

På samme håndfaste facon hævder dokumentet, at det kristne gudsbegreb er meget klart. Alligevel kan det noteres, at Augustin, Anselm og Thomas Aquinas alle erkender vores begrænsede kendskab til, hvem eller hvad Gud er. Hele den kristne apofatiske tradition er bygget på en bevidsthed om, at alle vores ord, billeder og begreber er utilstrækkelige til at fatte Gud. De bryder i sidste ende sammen og overlader os – med salmistens ord – til "at være stille og vide, at jeg er Gud."

Vores mystiske tradition fortjener en tydeligere stemme i det fremtidige arbejde med dokumentet. Det er rigtigt at "det menneskelige jeg ikke kan opluges af det guddommelige," som teksten erklærer; men, hvis man ser bort fra dette, har Jesus, Peter, Paul og mange andre kristne mystikere brugt radikalt sprog til at beskrive vores forening med Gud. "For at de skal være ét, ligesom vi er ét, jeg i dem og du i mig, for at de fuldt ud skal blive ét" (Joh 17,23). "Dermed har han også skænket os sine store, dyrebare løfter, så I ved dem kan ... få del i guddommelig natur" (2. Pet 1,4). "Jeg lever ikke mere selv, men Kristus lever i mig" (Gal 2,20). Johannes af Korset taler om den "totale forvandling i den Elskede" i hans *Spiritual Canticle*. "Denne forening ligner lyset fra en stjerne med solens lys, for hvad der så kaster lys, er ikke stjernen eller lyset, men solen, som har opslugt de andre to i sig."

På en anden front refererer teksten til forsøget på at "opfinde en global etik, en etisk ramme som ville reflektere den nutidige kulturs, økonomis og politiks globale natur." Dokumentet relaterer af-færdigende denne anstrengelse til en new age målsætning, der indebærer erstatning og overskridelse af de enkelte religioner for at skabe plads til en universel religion, som kan forene menneskeheden. Men det ville være uretfærdigt at slå den *Første deklARATION mod en global etik* produceret af en gruppe på 200 forskere og teologer, der repræsenterer verdens trossamfund, og som er underskrevet af de respektive ledere af alle religioner ved *Religionernes Verdensparlament* i 1993 i Chicago, i hartkorn med new age holismen. Deklarationen bekræftede, at "et fælles sæt af kerneværdier kan findes i religionernes lære, og at disse former basis for en global etik." Den katolske Kirke generelt og pave Johannes Paul II i særdeleshed har konsekvent været fortalere for en sådan fælles position. Og det var i anerkendelse heraf, at kardinal Joseph Bernardin underskrev erklæringen.

³ 12 Trins programmet er en metode, som anvendes af bevægelsen Anonyme Alkoholikere som led i behandlingen af alkoholisme

På områder som vores mystiske og kontemplative traditioner eller i anstrengelsen for at skabe nogle principper for en global etik, ser man den samme tendens som den, der udspillede sig i debatterne under reformationen og modreformationen. I et forsøg på at fremhæve tilsyneladende mangler hos modstanderen overbetoner den ene part sin sag for klarhedens skyld. Ved at gøre dette overses nogle områder, hvor der er ægte sammenfald i tilgang. Det har taget 450 år, før De lutheranske Kirker og Den katolske Kirke tillod hinandens synspunkter i forbindelse med retfærdiggørelsen en vis legitimitet og erkendte, at der er et vist fælles fodslag.

Dialog eller kamp?

De vigtigste linjer i dokumentet, er, tror jeg, disse: "Det vigtigste er, hvorvidt fænomener forbundet med denne (new age) bevægelse reflekterer eller er i konflikt med det kristne syn på Gud, den menneskelige person og verden. Selve betegnelsen new age i sig selv betyder kun lidt, hvis overhovedet noget som helst. Det er forholdet mellem personen, gruppen, praksissen eller varen og centrale kristne grundsætninger, der tæller."

Vatikanets *En kristen refleksion over new age* kan ses som et udtryk for Den katolske Kirkes parathed til at inddrage den moderne verden i en konstruktiv, kritisk dialog; eller den kan ses som krigserklæring for at forsvare den kristne tro på et europæiske kontinent med svindende kristen praksis. Der er sandsynligvis noget af begge dele i dokumentet. Ligegyldigt hvilke forbehold vi kan have over for denne tekst, er engagementet i refleksion over og dialog med kulturelle og religiøse strømninger i vores tid yderst positivt. Der er en ydmyg erkendelse af, at "den søgen, som ofte fører mennesker til new age, er en ægte længsel efter en dybere spiritualitet, efter noget, som vil røre deres hjerter, og for en måde til at få skabt mening i en forvirrende og ofte fremmedgørende verden." Kristne er udfordret til, siges det i tekstens slutning, "at bringe budskabet fra katedralerne (traditionelle religioner) til menneskene i det verdensomspændende (new age) marked."